

بررسی تأثیر نظام راهبری شرکتی بر رابطه‌ی بین کنشگران حسابداری و ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

مجید باقری

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
Bagherimajid4871@gmail.com

محمود صمدی لرگانی

استادیار گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران (نویسنده مسئول)
mstlargani@gmail.com

محمد رضا پورعلی

دانشیار گروه حسابداری، واحد چالوس، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران
Pourali@iauc.ac.ir

سید فخرالدین فخر حسینی

دانشیار گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
Sf.fakhrhosseinin@iauc.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۱۱

چکیده

شبکه کنشگران یکی از تئوری‌های جامعه‌شناسی است که به تبیین شبکه‌های موجود در هر سیستم اطلاعاتی و نقش اجزای تشکیل دهنده هر شبکه در سیستم می‌پردازد. نظریه شبکه‌ی کنشگران با در نظر گرفتن الزامات مسئولیت‌های اجتماعی با نگاه شبکه‌سازی به دنبال ایجاد یکپارچگی و جامعیت در فعالیت‌های شرکتی است. هدف از انجام این تحقیق بررسی تأثیر نظام راهبری شرکتی بر رابطه‌ی بین کنشگران حسابداری و نقش مسئولیت‌های اجتماعی در سطح شرکت‌ها با استفاده از تکنیک رگرسیون می‌باشد. با توجه به ارتباط موضوع، با حیطة و سطح فعالیت مدیران، محقق اطلاعات تحقیق را از طریق تهیه و توزیع پرسشنامه بین مدیران و اعضای هیئت مدیره شرکت‌های بورسی بدست آورد. جامعه آماری تحقیق شامل تمامی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران و نمونه آماری تحقیق به صورت هدفمند و در دسترس، شامل ۳۰ مدیر و عضو هیئت مدیره می‌باشد. فرآیندهای شرکت، ذینفعان شرکت، نهادهای قانون گذار، منابع انسانی، الزامات قانونی و جامعه جزء کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و بازده حقوق صاحبان سهام، کیفیت حسابرسی، شفافیت اطلاعاتی، مالکیت متمرکز و اندازه شرکت از جمله مکانیزم‌های نظام راهبری شرکتی و نقش مسئولیت‌های اجتماعی شامل حفظ حقوق صاحبان سهام، حفظ مشتریان و محافظت از محیط زیست می‌باشد. نتایج پژوهش نشان داد که نظام راهبری شرکتی نقش میانجی در رابطه بین کنشگران حسابداری و مسئولیت‌های اجتماعی ندارد و همچنین بین نظام راهبری شرکتی با ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی و کنشگران حسابداری رابطه معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: نظام راهبری شرکتی، کنشگران حسابداری، نقش مسئولیت‌های اجتماعی، مدل.

۱- مقدمه

ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی به عنوان پل ارتباطی بین واحد تجاری و ذی‌نفعان است و باعث جذب سرمایه‌گذاران نهادی می‌شود. مسئولیت اجتماعی شرکت به عنوان پاسخگو بودن در برابر نیازهای جامعه و ذینفعانشان در نظر گرفته می‌شود، که می‌تواند در توسعه‌ی اهداف شرکت‌ها تأثیرگذار باشد. امروزه مسئولیت اجتماعی شرکت با اضافه شدن مباحثی چون محیط زیست، مباحث حقوق بشر، استانداردهای کار و مبارزه با فساد دامنه بسیار وسیع‌تری نسبت به گذشته پیدا کرده است. شرکت‌ها موفقیت و تداوم حیات خود را در گرو مسئولیت در برابر محیط اجتماعی می‌دانند (پورعلی و رجبی، ۱۳۹۹). مسئولیت اجتماعی راهبردی مقابله‌ای برای پاسخگویی به نگرانی‌های اجتماعی، زیست محیطی و توسعه پایدار است. فورد مسئولیت اجتماعی را پیروی از قوانین اجتماعی و برآوردن انتظاراتی که جامعه از فرد دارد تعریف می‌کند. کاستاکو بالزارووا مسئولیت اجتماعی را تعهد مداوم برای رفتار به شیوه‌ی اخلاقی و همراه با بهبود کیفیت زندگی افراد و خانواده‌هایشان به علاوه بهبود اجتماع و جامعه در مقیاس وسیع‌تر می‌دانند. پژوهشگران مسئولیت اجتماعی را ارزشی گرانبها که بر دموکراسی و جامعه دموکراتیک تأثیر می‌گذارد معرفی می‌کنند (علوی و همکاران، ۱۴۰۰). هولمه مسئولیت اجتماعی را درک مشترک مبنی بر افزایش رفتارهای اخلاقی در میان کارکنان و رشد و تعالی اعضای تعریف می‌کنند (پورعلی و همکاران، ۱۳۹۹). چشم-انداز سازمان‌ها متأثر از شناخت نظام راهبری شرکتی با تمرکز بر سطح اعتقادات، سنت‌ها، تصمیمات و اقدامات است. زمانی که شبکه کنشگران با این نوع از چشم‌انداز سازمانی از منظر بازیگران عمومی و خصوصی ترکیب شود، سطح راهبردهای نظام راهبری شرکتی در تعامل با افراد جامعه ایجاد می‌شود و ابزاری برای تحمیل راهبردها به صورت یک طرفه بر افراد جامعه قلمداد نمی‌شود (جانسن و همکاران، ۲۰۰۷). بسیاری از اوقات، به منظور بررسی پدیده‌های سازمانی، تمرکز بر حاکمیتی است که ماهیت آن جامعه‌شناختی تر است. از نظر هیرست و تامسون (۱۹۹۵)، حاکمیت شرکتی بر همگراسازی، شفاف‌سازی، ساختارمندی و تنظیم تمامی قوانین، سیاست‌ها، الزامات و اقدامات در مسیر تعیین شده دلالت دارد. شیلفر و ویشنی (۱۹۹۷) معتقد بودند که حاکمیت شرکتی مؤثر از طریق یک چارچوب قانونی پیشرفته و بازار سرمایه فعال و یا از طریق مالکیت متمرکز ایجاد می‌شود. این تحلیل توسط پیستور و سایرین (۲۰۰۰) با تأکید بیشتر بر اثربخشی و تأثیر نهادهای قانونی و تأمین مالی خارجی، به اقتصادهای در حال گذار بسط داده شد. حاکمیت شرکتی اثربخش یک عامل بنیادی در فرآیند بازسازی اقتصادهای در

حال گذار است. این سیستم با تطبیق دادن و تنظیم کردن تضاد منافع و کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه و متقلبانه عملکرد شرکت‌ها را بهبود می‌بخشد، کیفیت اطلاعات موجود برای مشارکت‌کنندگان در بازار سرمایه را ارتقاء داده و دستیابی به سرمایه خارجی را تسهیل می‌کند. تمام اقتصادهای در حال گذار، پیشرفت‌های زیادی در بسط چارچوب حاکمیت شرکتی داشته‌اند و به سمت انطباق با اصول سازمان توسعه اقتصادی به صورت اختیاری یا اجباری حرکت کرده‌اند (هشی، ۲۰۰۳). به نقل از حسینی و حقیقت، (۱۳۹۵). در رابطه با ترکیب نظریه شبکه‌ی کنشگران مبتنی بر مسئولیت اجتماعی شرکتی به طور ملموس می‌توان به تعریف هارجوتو (۲۰۱۱) اشاره کرد که در آن مسئولیت‌های اجتماعی شرکت، در برگیرنده‌ی اقتصاد، قانون، رفتارها و انتظارات بشردوستانه واحدهای تجاری است که به کلیه ذینفعان و سهامداران شرکت به صورت شبکه‌ای تعمیم می‌یابد. در این جا ذینفعان، به عنوان هر فرد یا گروهی که می‌تواند بر فعالیت‌ها، تصمیمات، سیاست‌ها، رویه‌ها و یا اهداف سازمان اثر گذارند، تعریف شده است (دانکو و همکاران، ۲۰۰۸). به استناد تعاریف فوق، می‌توان جهت ایفای مطلوب نقش مسئولیت‌های اجتماعی، کنشگران فعال در این عرصه را شناسایی و آن‌ها تقویت نمود.

از این رو، در این پژوهش سعی بر آن است رابطه نظام راهبری شرکتی بر کنشگران و نقش مسئولیت‌های اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد. پرسش اصلی پژوهش آن است که آیا بین ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی و کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی با نقش میانجی نظام راهبری شرکتی رابطه‌ای وجود دارد؟ براین اساس پژوهش حاضر، پژوهشی نظری مبتنی بر ادبیات علمی است که به تبیین نظریه شبکه کنشگران (ANT)، به عنوان یکی از نظریه‌های جامعه‌شناسی و بررسی کاربرد آن در ایفای بهتر نقش مسئولانه شرکت‌ها و اینکه ساز و کارهای نظام راهبری شرکتی چه نقشی در تسهیل و تسریع این ارتباط دارد برای اولین بار در ایران، می‌پردازد. یافته‌های پژوهش ضمن آن که موجب بسط مبانی نظری پژوهش‌های گذشته در ارتباط با تأثیر نظام راهبری شرکتی بر رابطه‌ی بین کنشگران و نقش مسئولیت‌های اجتماعی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران می‌شود، می‌تواند مورد استفاده سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران بازار سرمایه، مدیران و سایر استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری قرار گرفته و در امر تصمیم‌گیری آنان، راهگشا باشد.

۲ مبانی نظری پژوهش

۲-۱ مسئولیت اجتماعی شرکت

مسئولیت اجتماعی موضوعی جدید نیست اما به نظر می‌رسد که افزایش علاقه در میان دانشگاهیان و متصدیان به مسئولیت اجتماعی به خاطر منفعت‌هایی که مسئولیت اجتماعی برای اقتصاد، جامعه و محیط زیست دارد تازه و جدید باشد. در مطالعات جدید نیز این امر ثابت شده است که مسئولیت اجتماعی به طور فزاینده‌ای از فرهنگ، اجتماع و اقتصاد حاکم بر جامعه حمایت می‌کند (پورعلی و رجبی، ۱۳۹۹). مسئولیت اجتماعی در مفهوم نوین را می‌توان به اشکال زیر تعریف کرد (الوانی، ۱۳۹۵)

- مسئولیت اجتماعی، برنامه و ابزاری است برای گفتمان بخش اقتصاد، سیاست و جامعه با هدف ایجاد و ارتقاء اعتماد عمومی به سرمایه‌گذاران و بنگاه‌های اقتصادی آنان.
- مسئولیت اجتماعی، روشی است در مدیریت اقتصادی برای توانمند کردن بنگاه و ایجاد رشد و توسعه پایدار در سه بعد اقتصاد، محیط زیست و اجتماع.
- مسئولیت اجتماعی، ایجاد فرصت برای بنگاه‌های اقتصادی است تا بتوانند مطالبی را که برای آن‌ها از درجه اهمیت زیادی برخوردار است، در جامعه مطرح کنند.
- مسئولیت اجتماعی باعث ایجاد باور در بنگاه‌ها می‌شود که خود را عضوی مسئول در جامعه بدانند.
- در میان این تعاریف متعدد، ویژگی‌های مشترکی وجود دارند که عبارتند از:
  - (۱) برآوردن نیازهای ذی‌نفعان موجود بدون لطمه زدن به توانایی نسل‌های آینده در برآوردن نیازهای خود.
  - (۲) ادغام خط‌مشی‌های اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی در فعالیت‌های روزمره.
  - (۳) پذیرفتن مسئولیت اجتماعی سازمان به منزله فعالیت محوری که در راهبرد مدیریتی سازمان لحاظ شده باشد.

۲-۲ نظام راهبری شرکتی

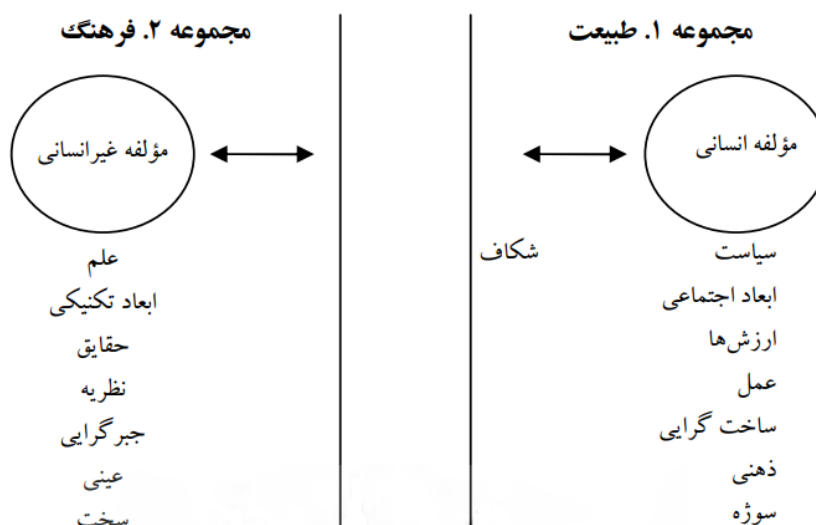
فدراسیون بین‌المللی حسابداران در سال ۲۰۰۴ راهبری شرکتی را چنین تعریف نموده است که راهبری شرکتی عبارت است از تعدادی مسئولیت و شیوه‌های به کار برده شده توسط هیئت مدیره و مدیران موظف با هدف مشخص کردن مسیر استراتژیک که تضمین‌کننده دستیابی به هدف‌ها، کنترل ریسک‌ها و مصرف مسئولانه منابع است تا منافع همه سهامداران و ذینفعان واحد

تجاری تأمین شود. نظام راهبری در هر کشور تابعی از متغیرهای داخلی و بیرونی است. عناصر داخلی شامل ساختار مالکیت، وضعیت اقتصادی، نظام قانونی، سیاست‌های دولت و فرهنگ جامعه است. عناصر بیرونی به تعامل و روابط اقتصادی با سایر کشورها مثل جریان ورود و خروج سرمایه و شرایط اقتصاد جهانی مربوط می‌شود. در سطح شرکتی، ساختار مالکیت و چارچوب قانونی مهمترین عوامل مؤثر بر راهبری شرکتی هستند (نیکومرام و همکاران، ۱۳۹۹).

۳-۲ نظریه کنشگران

نظریه شبکه کنشگران^۱ به عنوان رویکردی جامع در زمینه سیستم‌های اطلاعات توجه بسیاری از اندیشمندان این حوزه را در سال‌های اخیر به خود جلب نموده است، به طوری که شمار فزاینده‌ای از پژوهشگران سیستم‌های اطلاعات از این نظریه استفاده وسیعی به عمل آورده‌اند. هر چند در این کاربردها، تنوع قابل توجه به چشم می‌خورد اما تمامی صاحب‌نظران بر این باورند که این نظریه، مفاهیم و عقاید جدیدی برای درک ماهیت اجتماعی-فنی سامانه‌های اطلاعات فراهم می‌سازد (دهکردی و همکاران، ۱۳۹۴). قابلیت نظریه شبکه کنشگران در شناسایی موقعیت کنشگران سامانه‌های اطلاعات و نیز ارزیابی توان و ظرفیت آنها درون شبکه، تفسیر نقش‌ها در قالب مولفه‌های شبکه اجتماعی-فنی، چگونگی شکل‌گیری شبکه متحدان انسانی و غیر انسانی، تعامالت شبکه، بازتعریف سامانه‌های اطلاعات و چگونگی به کارگیری آنها و بهره‌مندسازی افراد، جامعه و محیط توسط سامانه‌های اطلاعات را میسر ساخته است. نظریه شبکه کنشگران به عنوان رویکردی مؤثر در مطالعه ایجاد، کاربردی ساختن، ترویج، پذیرش و بکارگیری اطلاعات، پیچیدگی و بی-نظمی نظام اجتماعی را بطور منطقی به تصویر می‌کشد و تعامل شبکه اجتماعی در فرایند تولید را تا به کارگیری اطلاعات تبیین می‌کند. در نظریه شبکه کنشگران، توسعه اطلاعات به عنوان پیامد چگونگی تفسیر کنشگران و علایق و منافع آنها تلقی می‌شود. بدین ترتیب، تفسیر موفق منافع کنشگران انسانی و غیر انسانی به شکل‌گیری بدنه منسجمی از متحدان و پذیرش و اجرای کارای اطلاعات می‌انجامد. در شکل (۱) روابط بین مجموعه عوامل انسانی و غیر انسانی نشان داده شده است (طالع زاری و بخارائیان، ۱۳۹۴):

^۱ ANT: Actor Network Theory

شکل ۱. روابط بین مجموعه عوامل انسانی و غیر انسانی

کنشگران و نقش آنها در هر سیستم اطلاعاتی می‌پردازد و نحوه ارتباط موثر بین کنشگران و اجزاء تشکیل دهنده هر سیستم را نشان می‌دهد، بیشتر آشکار گردد (تاتنال، ۲۰۰۷).

۳ پیشینه پژوهش

کوشنیک و رابیه (۲۰۱۸) در مطالعه خود به بررسی رابطه بین نظام راهبری شرکتی و ساختار سرمایه پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد در حالی که سن شرکت با استفاده از بدهی رابطه مثبتی دارد، با توجه به میزان بدهی که یک شرکت استفاده می‌کند، منفی است. همچنین اثرات سن سازه بر میزان استفاده از بدهی‌ها، عمدتاً به دلیل تعامل بین اندازه شرکت و ویژگی‌های راهبری شرکتی آن است. مدیران زمانی که از نظم و انضباط محافظت می‌شوند، ترجیحات ریسک خود را بر تصمیمات ساختاری سرمایه خود تسلط می‌دهند.

لئو و ژانگ (۲۰۱۷) به مطالعه حاکمیت شرکتی، افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت در چین پرداختند. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی با سودآوری و به تبع آن ارزش شرکت در کوتاه مدت مرتبط نیست ولی در بلندمدت اثرات مثبتی دارد. همچنین ساختار حاکمیت شرکتی تأثیر مثبتی بر افشای مؤلفه‌های مرتبط با مسئولیت اجتماعی دارد.

نخیلی و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیق خود به مطالعه نقش مسئولیت‌های اجتماعی و ارزش شرکت با تأکید بر شرکت‌های خانوادگی و غیرخانوادگی پرداختند. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که شرکت‌های خانوادگی کمتر از شرکت‌های غیرخانوادگی اقدام به افشای مسئولیت اجتماعی می‌کنند.

سیستم حسابداری نیز یک سیستم اطلاعاتی است که هدف آن فراهم آوردن اطلاعات مفید برای طیفی گسترده از استفاده کنندگان اطلاعات مالی است تا بتواند آنان را در اتخاذ تصمیمات آگاهانه یاری رساند. در این سیستم که به طور عمدی خلق شده است، درست، از ابتدای شکل‌گیری اطلاعات، ملاحظات علمی، فنی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی با آن عجین و ساختار کلی آن را شکل داده‌اند و کنشگران مختلف در طراحی و اجرای آن سهیم هستند. کنشگران شامل مجموعه گسترده‌ای از منابع انسانی نظیر مدیر، حسابدار، حسابرس و منابع غیر انسانی نظیر نرم‌افزار و سخت‌افزار رایانه‌ای، راهنماها و دستورالعمل‌ها، مدل-هایی برای تحلیل، برنامه‌ریزی، کنترل و تصمیم‌گیری و پایگاه اطلاعات، داده‌ها، دستورالعمل‌ها و تجهیزات، منابع فنی نظیر روش‌های محاسبه بهای تمام شده، منابع فناوری، منابع اجتماعی-سیاسی نظیر فرهنگ، تجربه، جنسیت، سطح سواد و ... می‌باشند. هر یک از این کنشگران می‌تواند اطلاعات مالی و حسابداری را بر حسب هدف خود شکل دهد. تغییر شکل، انحراف اطلاعات از شکل اولیه، تسلیم به شرایط اطلاعات، اضافه ساختن به ابعاد و جوانب اطلاعات، مناسب‌سازی و اجازه خروج اطلاعات از چرخه، هر یک از افعالی است که توسط کنشگران صورت می‌پذیرد. لذا پیچیدگی اطلاعات حسابداری، از تولید تا بکارگیری از یکسو و دخالت نهادها و افراد مختلف در تولید، ترویج و بکارگیری اطلاعات از سوی دیگر، همچنین، عوامل اثرگذار بر ساختار و محتوای پیام و غیره در سیستم اطلاعات حسابداری، باعث شده است تا ضرورت معرفی و تبیین نظریه شبکه کنشگران، به عنوان یکی از تئوری‌های مطرح در حوزه جامعه‌شناسی با محوریت سیستم اطلاعات، که به شناسایی انواع

کنشگران، لایه‌ها و ابزارها تشکیل شده و ارتباطات موجود در این سیستم بر اساس این اجزاء قابل توصیف و بررسی است.

۴- شکاف نظری و نوآوری تحقیق

پژوهش‌های پیشین غالباً به‌به معرفی و تبیین نظریه شبکه کنشگران، اجزای تشکیل دهنده هر شبکه و نحوه تعامل و ارتباط این تئوری و اجزای آن در سیستم حسابداری از منظر دانش (بنی طالبی و همکاران، ۱۳۹۴)، معرفی نظریه شبکه کنشگران و تشریح ابعاد و چگونگی استفاده از آن در مطالعات سامانه اطلاعات اقلیمی کشاورزی (شریف زاده و همکاران، ۱۳۹۱) و همچنین نقش مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت و ارتباط آن با ارزش شرکت (لیس^۱ و همکاران، ۲۰۱۵)، کاهش هزینه حقوق صاحبان سهام (دالیوال^۲ و همکاران، ۲۰۱۱) و دقت پیش بینی تحلیلگران (دالیوال و همکاران، ۲۰۱۲) پرداخته‌اند. با این وجود، در خصوص بررسی تأثیر نظام راهبری شرکتی بر کنشگران و نقش مسئولیت‌های اجتماعی، پژوهش‌های چندانی در ادبیات حسابداری ایران صورت نگرفته است. با این حال در عمده مطالعات داخلی صورت گرفته این موضوع نادیده انگاشته شده و یک فضای خالی در ادبیات حسابداری و مالی ایران برای پژوهش در این باره وجود دارد که این خود، انگیزه‌ای جهت انجام مقاله‌ی حاضر می‌باشد.

۴ روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق تأثیر نظام راهبری شرکتی بر رابطه‌ی بین نظریه‌ی کنشگران و ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی در سطح شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران را با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار می‌دهد. بنابراین این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر اجرا توصیفی می‌باشد و از نظر بررسی رابطه‌ی بین متغیرها نیز در شاخه‌ی همبستگی قرار دارد. همچنین روش تحقیق از نوع تجزیه و تحلیل ماتریس کوواریانس و مدل شاخص‌های چندگانه - علل چندگانه است. مراحل کلی تحقیق به این صورت می‌باشد که ابتدا بر مبنای ادبیات تحقیق سازه‌ها مشخص گردیدند و تعریف عملیاتی سازه‌های مورد بررسی انجام شد و مدل تحقیق تدوین گردید. ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات عبارتند از مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه و مراجعه به اسناد و مدارک سازمانی که در تحقیق حاضر از مراجعه به اسناد و مدارک استفاده شده است. داده‌های مورد نیاز تحقیق به شیوه‌های مختلف جمع‌آوری شده‌اند. برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به مباحث تئوریک مانند ادبیات موضوع تحقیق

سالوسکی و زولج (۲۰۱۴) در پژوهش خود به بررسی ارتباط بین میزان افشای مسئولیت اجتماعی شرکتی و کیفیت سود پرداختند. نتیجه این تحقیق نشان داد که روند رو به رشد شرکت‌ها در خصوص افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها لزوماً منجر به افزایش کیفیت سود نمی‌شود و یک ارتباط منفی بین میزان افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و کیفیت سود وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با درجه محافظه کاری شرکت و کیفیت اقلام تعهدی رابطه منفی و با مدیریت سود رابطه مثبت وجود دارد.

حاجیه و شاکری (۱۳۹۸) به بررسی ارتباط حاکمیت شرکتی، مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از تحقیق ایشان، نشان داد بین معیار تمرکز مالکیت و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی‌داری وجود دارد ولی بین معیار درصد سهام در دست سهام‌داران عمده و مسئولیت اجتماعی ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد. همچنین بین مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت نیز ارتباطی معنی‌دار مشاهده نشد.

مهربان پور و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ی خود به بررسی رابطه‌ی بین نظام راهبری شرکتی و مخارج تحقیق و توسعه شرکت‌های دارویی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که استقلال هیئت مدیره و مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی رابطه مثبت و معنی‌داری با مخارج تحقیق و توسعه دارد. همچنین، بین مالکیت سهامداران عمده و مخارج تحقیق و توسعه، رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.

بنی طالبی دهکردی و همکاران (۱۳۹۴) به تبیین نظریه شبکه کنشگران (ANT) در حسابداری از منظر دانش پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد این نظریه قابلیت بررسی و تبیین کنشگران انسانی و غیر انسانی موثر در سیستم حسابداری همچنین نحوه ارتباطات و تعاملات آنها در قالب شبکه کنشگران از دیدگاه جامعه‌شناسی را داراست، به گونه‌ای که در هر سیستم حسابداری می‌توان بر اساس این نظریه شبکه‌های موجود، کلیه کنشگران موثر در هر شبکه و نقش آنها، نوع کنش، جعبه سیاه موجود و فعل انجام گرفته را شناسایی نمود و بر اساس مبانی نظری این تئوری و مباحث جامعه‌شناسی به تبیین و تحلیل ساختار سیستم اطلاعات حسابداری پرداخت. همچنین، بر اساس یافته‌های پژوهش، مشخص گردید که بر اساس نظریه شبکه کنشگران (ANT)، سیستم اطلاعات حسابداری از سه جزء

² -Dhaliwal and at

¹ -Lys and at

فرضیه هشتم: کیفیت حسابرسی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

فرضیه نهم: یکپارچگی اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

فرضیه دهم: شفافیت اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

فرضیه یازدهم: مالکیت متمرکز مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

فرضیه دوازدهم: اندازه شرکت مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

فرضیه سیزدهم: حقوق صاحبان سهام مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه چهاردهم: حفظ مشتریان مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه پانزدهم: محافظت از محیط زیست مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

۶ متغیرهای پژوهش

در پژوهش حاضر متغیرهای تحقیق عبارتند از:

فرآیندها

فرآیندهای شرکت در این تحقیق به میزانی از ساز و کارهایی است که شرکت در راستای ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی در سازمان طراحی و ایجاد نموده است.

ذینفعان

ذینفعان در این تحقیق به سهامداران، مشتریان، آحاد جامعه، شرکت‌های تابعه و کارکنان اطلاق می‌شود.

نهادهای قانونی اثرگذار

نهادهای قانونی اثرگذار شامل آن رده‌هایی از سازمان است که با تدوین و ابلاغ سیاست‌ها، بخشنامه‌ها، آیین نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و به طور کلی اسناد بالادستی سعی در تعیین حدود و ثغور و الزامات قانونی شرکت‌ها مورد مطالعه دارد.

منابع انسانی

منابع انسانی شامل کلیه مدیران راهبردی، میانی و عملیاتی و کارشناسان ارشد و تخصصی سازمان در کلیه ستاد و شرکت‌های تابعه می‌باشد.

الزامات قانونی

الزامات قانونی شامل کلیه اسناد اعم از نقشه راه، اسناد راهبردی، سیاست‌ها، بخشنامه‌ها، آیین نامه‌ها و دستورالعمل‌ها می‌شود.

-
-

از روش کتابخانه‌ای و برای گردآوری داده‌های مربوط به متغیرهای تحقیق از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف استفاده شده است. تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و LISREL انجام شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه مدیران و کارشناسان در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد نمونه آماری تحقیق به صورت هدفمند و در دسترس، به تعداد ۵۰ نفر تعیین شدند.

فرضیه‌های پژوهش

یک مدل کامل معادله ساختاری شامل ۲ مؤلفه ساختاری و مدل اندازه‌گیری می‌باشد. بر اساس این مدل فرضیه‌ها را می‌توان به ۲ بخش تقسیم کرد. فرضیه‌ها مبتنی بر مدل ساختاری و فرضیه‌ها مبتنی بر مدل اندازه‌گیری (هومن، ۱۳۸۷).

۱-۵ فرضیه‌ها مبتنی بر مدل ساختاری

فرضیه اول: نظام راهبری شرکتی نقش میانجی در رابطه بین کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها دارد.

فرضیه دوم: نظام راهبری شرکتی بر ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت تأثیر دارد.

فرضیه سوم: نظام راهبردی شرکتی بر نظریه کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی شرکت تأثیر دارد.

فرضیه چهارم: کنشگران حسابداری بر مسئولیت‌های اجتماعی تأثیر دارد.

۲-۵ فرضیه‌ها مبتنی بر مدل اندازه‌گیری

فرضیه اول: فرآیندهای شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه دوم: ذینفعان شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه سوم: نهادهای قانون‌گذار مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه چهارم: منابع انسانی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه پنجم: الزامات قانونی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه ششم: جامعه مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

فرضیه هفتم: بازده حقوق صاحبان سهام مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

جامعه

جامعه شامل آحاد اجتماعی است که در محیط پیرامونی شرکت قرار دارد.

بازده حقوق صاحبان سهام

بعنوان معیار ارزیابی کارایی مدیریت شرکت در رابطه با استفاده از دارایی‌های شرکت برای بدست آوردن سود محسوب می‌شود.

کیفیت حسابرسی

کیفیت واقعی حسابرسی مبتنی بر برداشت استفاده‌کنندگان یا به اصطلاح استنباط بازار از کیفیت حسابرسی را عنوان می‌دارد. استفاده از این تعریف در بیان کیفیت واقعی حسابرسی با این فرض اساسی صورت می‌گیرد که برداشت از کیفیت حسابرسی، منعکس‌کننده کیفیت واقعی حسابرسی است.

یکپارچگی اطلاعاتی

یکپارچگی اطلاعاتی به ساز و کارهایی در راستای چابک‌سازی، هم‌سویی و هم‌راستایی تمامی فرآیندهای سازمانی به منظور دستیابی به اهداف سازمانی اطلاق می‌شود.

شفافیت اطلاعاتی

شفافیت اطلاعاتی ناظر به اقداماتی است که به منظور سهیم کردن کلیه ذینفعان، سهامداران، آحاد جامعه در دسترسی یکسان به اطلاعات شرکت‌ها صورت می‌پذیرد.

مالکیت متمرکز

مالکیت متمرکز ناظر به ایجاد ساختار سازمانی و سطح گزارش-دهی واحد با وحدت فرماندهی مشخص می‌باشد.

اندازه شرکت

ارزش کل ریالی همه سهام منتشرشده یک شرکت در بازار بورس، اندازه شرکت گفته می‌شود.

حقوق صاحبان سهام

معرف علائق سهام‌داران و صاحبان اصلی شرکت، نسبت به دارایی‌های خالص شرکت است.

حفظ مشتریان

که به نگهداری مشتریان و سهامداران اصلی شرکت می‌باشد.

۷ یافته‌های پژوهش

۷-۱ نتایج شاخص‌های برازندگی حاصل از برآورد مدل

از آن‌جا که هدف از مدل‌سازی در این تحقیق، تعیین عوامل تعیین‌کننده نظام راهبری شرکتی، مسئولیت‌های اجتماعی و کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و همین‌طور تعیین رابطه علت و معلولی بین متغیرهای نظام راهبری شرکتی، مسئولیت‌های اجتماعی و کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی می‌باشد. برای اطمینان از این که مدل شاخص‌های چندگانه - علل چندگانه

می‌تواند به عنوان یک توصیف احتمالی برای روابط بین متغیرهای آزمون شده تصور شود و پارامترهای برآورده شده با روش حداکثر راستی‌آزمایی را می‌توان به گونه‌ای قابل اتکا تفسیر نمود، شاخص‌های برازندگی مدل با استفاده از نرم افزار Lisrel محاسبه نمود شاخص‌های برازندگی محاسبه شده در جدول (۳) ارائه شده است:

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل

مجذور کای تابع برازندگی حداقل	0/06(P=0/68)
ریشه خطای میانگین مجزورات تقریبی (RMSEA)	0/0
شاخص نرم شده برازندگی (NFI)	0/99
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	1/00
ریشه میانگین مجذور باقی مانده‌ها (RMR)	0/0065
شاخص نیکویی برازندگی (GFI)	1/00
شاخص نیکویی برازندگی تعدیل شده (AGFI)	0/965

تجزیه و تحلیل برخی از این شاخص‌ها در زیر ارائه شده است:

(۱) مهمترین آماره مجذور کای تابع برازندگی حداقل است. این آماره میزان تفاوت ماتریس مشاهده شده و برآورد شده را اندازه‌گیری می‌نماید. عدم معناداری این آماره برازش مدل را نشان می‌دهد. داده‌های جدول نشان می‌دهد که این میزان ارزش با ۵۱ درجه آزادی معنی دار نمی‌باشد. علاوه بر آن ارزش $p > 0.05$ یز گزارش گردیده است. عدم معناداری این شاخص نشان دهنده برازش مدل با داده‌ها است.

(۲) شاخص نیکویی برازندگی تعدیل شده به دست آمده معادل ۰/۹۶۵ است این مقدار بیشتر از مقدار ملاک (۰/۹) می‌باشد. بنابراین طبق این شاخص هم می‌توان نتیجه گرفت که مدل دارای برازش مطلوبی است.

(۳) شاخص برازندگی تطبیقی به دست آمده معادل ۱/۰۰ می‌باشد. مقدار به دست آمده بیشتر از مقدار ملاک (۰/۹) است. بنابراین طبق این شاخص می‌توان نتیجه گرفت که مدل دارای برازش مطلوبی است.

(۴) شاخص نرم شده برازندگی مدل صفر را به عنوان مدلی که در آن همه همبستگی‌ها صفر است تعریف می‌نماید (هومن، ۱۳۸۷). مقدار این شاخص در این مدل برابر با ۰/۹۹ است و چون این مقدار بیشتر از ۰/۹ است نشان دهنده برازش خوب و قابل قبول مدل با داده‌ها است.

(۵) شاخص ریشه خطای میانگین مجزورات تقریب مبتنی بر پارامتر غیرمرکزی است. از آن جایی که ریشه خطای

می‌توان نتیجه گرفت که ارائه مدل به صورت شکل (۴) در خصوص ارتباط بین متغیرها در این تحقیق مورد تأیید است. هر یک از متغیرهای ملاک یک معادله ساختاری را به وجود می‌آورند که معادلات ساختاری مربوطه در جدول (۴) بیان شده است:

میانگین مجذورات به دست آمده از مقدار ملاک ۰/۱ اختلاف زیادی دارد، نشان دهنده برازش خوب و قابل قبول مدل می‌باشد. با توجه به مقادیر شاخص‌های برازندگی، که همه آن‌ها به نوعی نشان دهنده برازش مطلوب و قابل قبول مدل با داده‌های پژوهشی بود،

جدول ۴: معادلات پیش‌بینی متغیرهای ملاک در عمل

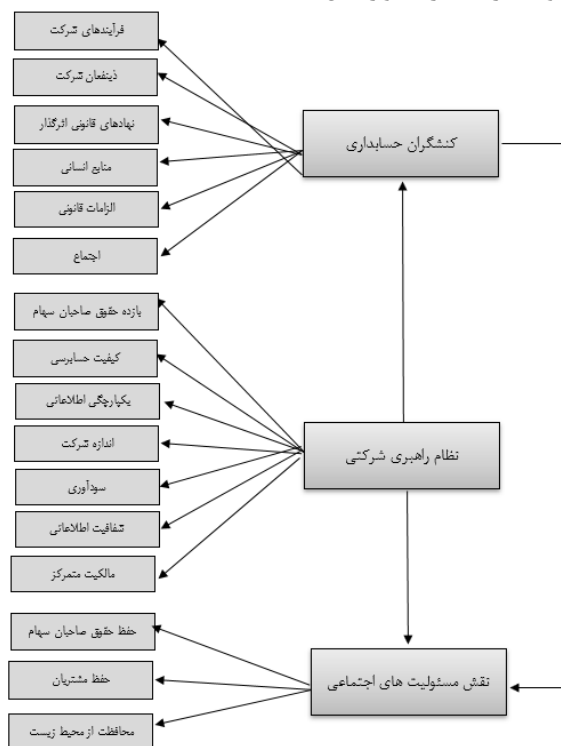
متغیر ملاک در مدل	معادله ساختاری	واریانس خطا	ضریب رگرسیون چندمتغیره R ²
نظام راهبری شرکتی	GOVC=-0.297 ANTS	۰/۱۸	۰/۸۷
نقش مسئولیت‌های اجتماعی	CSR=0/016ANTS+0/21GOVS	۰/۳۲	٪۸۲

نقش مسئولیت‌های اجتماعی توسط متغیرهای دیگر در مدل تبیین می‌گردد. پس بنابراین کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و نظام راهبری شرکتی ۸۲ درصد تغییرات نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها را پیش‌بینی می‌کند.

نظام راهبری شرکتی=GOVC، کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی=ANTS، نقش مسئولیت‌های اجتماعی=CSR همان‌طور که از جدول (۴) استنتاج می‌شود در معادله ساختاری اول ۸۷ درصد واریانس کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی توسط متغیر نظام راهبری شرکتی تبیین می‌شود و مقدار ۱۸ درصد واریانس کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی توسط متغیرهای دیگر در مدل تبیین می‌گردد. پس بنابراین متغیر مذکور ۸۷ درصد تغییرات نظام راهبری شرکتی را پیش‌بینی می‌کند. در معادله ساختاری دوم ۸۲ درصد واریانس نقش مسئولیت‌های اجتماعی توسط متغیرهای کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و نظام راهبری شرکتی تبیین می‌شود و مقدار ۳۲ درصد واریانس

۲-۷ نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

در این قسمت با استفاده از آزمون معناداری t فرضیه‌های پژوهش در دو بخش ساختاری و اندازه‌گیری مورد بررسی قرار می‌گیرند و با طرح مجدد فرضیه‌های مورد نظر با استناد به نتایج تجزیه و تحلیل هر فرضیه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شکل ۲. مدل تحلیل مسیر بر حسب ضرایب برآورده شده

۳-۷ فرضیه‌های مبتنی بر مدل ساختاری

فرضیه اول: نظام راهبری شرکتی نقش میانجی در رابطه بین کنشگران حسابداری و ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها دارد.

برای آزمون نقش میانجی از رگرسیون چندمتغیری (چندگانه) استفاده شده است. بدین منظور، اثر غیرمستقیم نظام راهبری شرکتی بر رابطه بین کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی را با توجه به ضرایب جدول (۳) این گونه محاسبه شده است (جدول ۵).

جدول ۵: نتایج آزمون فرضیه اول ساختاری

اثرات متغیرها	مقدار اثر مستقیم	مقدار اثر غیرمستقیم	سطح معناداری
نقش میانجی نظام راهبری شرکتی	۰/۴۵	۰/۰۰۱	p<0/05

از آن جایی که اثر مستقیم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی بر نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت ۰/۴۵٪ و اثر غیرمستقیم آن تقریباً صفر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نظام راهبری شرکتی نقش میانجی در رابطه بین کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت ندارد. از تجزیه و تحلیل این فرضیه می‌توان گفت که شرکت مورد مطالعه در رابطه با نظام راهبری شرکتی در ساز و کارها، شیوه حسابرسی، اداره و کنترل شرکت‌ها دارای کمبودهایی است.

فرضیه دوم: نظام راهبری شرکتی بر ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت تأثیر دارد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۶) در خصوص رابطه مستقیم اثر دو متغیر نهفته نظام راهبری شرکتی بر نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت مقدار ضریب مسیر (p<0/05)، $\gamma=0/39$ بوده و ارزش t آن ۳/۳۴ بیان می‌کند که دو متغیر نهفته نظام راهبری شرکتی و نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه دوم تحقیق تأیید می‌شود.

جدول ۶: نتایج آزمون فرضیه دوم ساختاری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T
اثر نظام راهبری شرکتی	۰/۳۹	۰/۰۵	۳/۳۴

در توجیه این یافته می‌توان گفت که شرکت‌های تابعه که به نحو مناسب‌تری نظام راهبری شرکتی را به کار بگیرند بیشتر مورد توجه ذینفعان هستند. در واقع شرکت‌های دارای سطوح بالاتر استانداردهای نظام راهبری شرکتی توانسته‌اند به نحو مناسب‌تری نقش مسئولیت‌های اجتماعی را افزایش دهند.

فرضیه سوم: نظام راهبردی شرکتی بر کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی شرکت تأثیر دارد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۷) در خصوص رابطه مستقیم اثر دو متغیر نهفته نظام راهبری شرکتی بر کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی مقدار ضریب مسیر ($\gamma=240, p<0/05$) بوده و ارزش t آن ۵/۲۱ بیان می‌کند که دو متغیر نهفته نظام راهبری شرکتی و کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه سوم تحقیق تأیید می‌شود.

جدول ۷: نتایج آزمون فرضیه سوم ساختاری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T
اثر نظام راهبری شرکتی بر کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی	۰/۲۴۰	۰/۰۵	-۵/۲۱

در توجیه این یافته می‌توان به این مطلب اشاره کرد که با توجه به این که یکی از مهمترین تصمیماتی که در یک سازمانی اتخاذ می‌گردد نحوه طراحی ساز و کارهای حاکمیت شرکتی در شرکت به منظور تقویت کنشگران مرتبط با مسئولیت‌های اجتماعی است به عبارت دیگر طراحی فرآیندهای نظام راهبری شرکتی متناسب با مسئولیت‌های اجتماعی می‌تواند باعث تقویت نقش کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی شود.

فرضیه چهارم: کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی بر نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت تأثیر دارد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۷) در خصوص رابطه مستقیم اثر دو متغیر نهفته کنشگران حسابداری بر نقش مسئولیت‌های اجتماعی مقدار ضریب مسیر ($\gamma=0/34, p<0/05$) بوده و ارزش t آن ۲/۳۲ بیان می‌کند که دو متغیر نهفته کنشگران حسابداری بر نقش مسئولیت‌های اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه سوم تحقیق تأیید می‌شود.

جدول ۸: نتایج آزمون فرضیه چهارم ساختاری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
اثر کنشگران حسابداری بر مسئولیت‌های اجتماعی	۰/۲۴۰	۰/۰۵	-۵/۲۱	$p < 0/05$

در توجیه این یافته می‌توان به این مطلب اشاره کرد که با تقویت کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی که در تعاریف مربوطه در این مقاله ارایه گردید، مؤلفه‌های مربوط به ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت بازتاب بهتر و مطلوب‌تری خواهد داشت.

۴-۷ فرضیه‌های مبتنی بر مدل اندازه‌گیری

در این بخش به تعداد متغیرهای مشاهده شده معادله اندازه‌گیری ارائه می‌شود. هر معادله به ترتیب شامل ضریب مسیر بین متغیر مشاهده شده و متغیر مکنون، خطای اندازه‌گیری متغیر مشاهده شده، همراه آزمون معناداری آن بر پایه مشخصه t و نیز مقدار R^2 یعنی ضریب تعیین یا نسبت واریانس تبیین شده به وسیله‌ی متغیر مکنون است.

فرضیه اول: فرآیندهای شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۸) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی (ANTS) مقدار ضریب مسیر $(\gamma = 0/43, p < 0/05)$ بوده و ارزش t آن $13/45$ - بیان می‌کند که فرآیندهای شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه اول تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۹: نتایج آزمون فرضیه اول اندازه‌گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
فرآیندهای شرکت	۰/۴۳	۰/۰۵	-۱۳/۴۵	$p < 0/05$

فرضیه دوم: دینفعان شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۹) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی (ANTS) مقدار ضریب مسیر $(\gamma = 0/46, p < 0/05)$ بوده و ارزش t آن $12/46$ - بیان می‌کند که دینفعان شرکت مفهوم

کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه اول تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۱۰: نتایج آزمون فرضیه دوم اندازه‌گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
دینفعان شرکت	۰/۴۶	۰/۰۵	-۱۲/۴۶	$p < 0/05$

فرضیه سوم: نهادهای قانون‌گذار مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۰) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی (ANTS) مقدار ضریب مسیر $(\gamma = 0/38, p < 0/05)$ بوده و ارزش t آن $11/42$ - بیان می‌کند که نهادهای قانون‌گذار مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه اول تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۱۱: نتایج آزمون فرضیه سوم اندازه‌گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
نهادهای قانون‌گذار	۰/۳۸	۰/۰۵	-۱۱/۴۲	$p < 0/05$

فرضیه چهارم: منابع انسانی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۱) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی (ANTS) مقدار ضریب مسیر $(\gamma = 0/34, p < 0/05)$ بوده و ارزش t آن $0/26$ - بیان می‌کند که منابع انسانی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را به صورت ضعیف می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه چهارم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید نمی‌شود.

جدول ۱۲: نتایج آزمون فرضیه چهارم اندازه‌گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
منابع انسانی	۰/۳۴	۰/۰۵	-۱۱/۴۲	$p < 0/05$

جدول ۱۵: نتایج آزمون فرضیه هفتم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
بازده حقوق صاحبان سهام	۰/۰۲۴	۰/۰۵	-۱۱/۵۴	$p < 0/05$

فرضیه هشتم: کیفیت حسابرسی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۵) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نظام راهبری شرکتی (GOVC) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/37, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن $12/64$ - بیان می‌کند که کیفیت حسابرسی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه هشتم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۱۶: نتایج آزمون فرضیه هشتم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
کیفیت حسابرسی	۰/۳۷	۰/۰۵	-۱۲/۶۴	$p < 0/05$

فرضیه نهم: یکپارچگی اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۶) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نظام راهبری شرکتی (GOVC) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/39, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن $10/458$ - بیان می‌کند که یکپارچگی اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه نهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۱۷: نتایج آزمون فرضیه نهم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
یکپارچگی اطلاعاتی	۰/۳۹	۰/۰۵	-۱۰/۴۵	$p < 0/05$

فرضیه پنجم: الزامات قانونی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۲) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی (ANTS) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/44, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن $35/12$ - بیان می‌کند که الزامات قانونی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه چهارم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۱۳: نتایج آزمون فرضیه پنجم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
الزامات قانونی	۰/۴۴	۰/۰۵	-۳۵/۱۲	$p < 0/05$

فرضیه ششم: جامعه مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۳) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی (ANTS) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/24, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن $0/32$ - بیان می‌کند که جامعه مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را ضعیف می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه چهارم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید نمی‌شود.

جدول ۱۴: نتایج آزمون فرضیه ششم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
جامعه	۰/۰۲۴	۰/۰۵	۰/۰۳۲	$p < 0/05$

فرضیه هفتم: بازده حقوق صاحبان سهام مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۴) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نظام راهبری شرکتی (GOVC) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/24, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن $11/54$ - بیان می‌کند که بازده حقوق صاحبان سهام مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه هفتم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۲۰: نتایج آزمون فرضیه دوازدهم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
اندازه شرکت	۰/۵۹	۰/۰۵	۵/۲۴**	$p < 0/05$

فرضیه سیزدهم: حقوق صاحبان سهام مفهوم نقش مسئولیت-های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۲۰) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نقش مسئولیت‌های اجتماعی (CSR) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/012, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن ۱۵/۳۷ بیان می‌کند که حقوق صاحبان سهام نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه نهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۲۱: نتایج آزمون فرضیه سیزدهم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
حقوق صاحبان سهام	۰/۳۸	۰/۰۵	۱۵/۳۷**	$p < 0/05$

فرضیه چهاردهم: حفظ مشتریان مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۲۱) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نقش مسئولیت‌های اجتماعی (CSR) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/142, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن ۱۱/۳۲ بیان می‌کند که حفظ مشتریان نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه نهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۲۲: نتایج آزمون فرضیه چهاردهم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
حفظ مشتریان	۰/۱۴۲	۰/۰۵	۱۱/۳۲**	$p < 0/05$

فرضیه دهم: شفافیت اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۷) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نظام راهبری شرکتی (GOVC) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/012, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن ۰/۲۴ بیان می‌کند که شفافیت اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را ضعیف می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه نهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید نمی‌شود.

جدول ۱۸: نتایج آزمون فرضیه دهم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
شفافیت اطلاعاتی	۰/۰۱۲	۰/۰۵	۰/۲۴	$p < 0/05$

فرضیه یازدهم: مالکیت متمرکز مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۸) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نظام راهبری شرکتی (GOVC) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/012, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن -۱۱/۹۸ بیان می‌کند که مالکیت متمرکز مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه نهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۱۹: نتایج آزمون فرضیه یازدهم اندازه گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
مالکیت متمرکز	۰/۶۷	۰/۰۵	-۱۱/۹۸	$p < 0/05$

فرضیه دوازدهم: اندازه شرکت مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱۹) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نظام راهبری شرکتی (GOVC) مقدار ضریب مسیر ($\gamma = 0/012, p < 0/05$) بوده و ارزش t آن ۵/۲۴ بیان می‌کند که اندازه شرکت مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه نهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

بارهای عاملی کاملاً استاندارد شده نشان می‌دهد که از میان عوامل تعیین‌کننده کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی نهادهای قانون‌گذار با مقدار عاملی ۰/۹۶ از اهمیت بیشتری برخوردار است. همچنین از میان عوامل تعیین‌کننده نظام راهبری شرکتی، شفافیت اطلاعاتی نسبت به بقیه عوامل از اهمیت بیشتری برخوردار است.

۸ بحث و نتیجه‌گیری

نظام راهبری شرکتی مورد توجه بسیاری از مراجع مالی و حسابداری در دهه‌ی اخیر قرار گرفته است. نظام راهبری شرکتی، شامل مجموعه‌ای از روابط بین مدیریت شرکت، هیأت مدیره، سهامداران و ذی‌نفعان دیگر است. علاوه بر آن، ساختاری ارائه می‌کند که از طریق آن، اهداف شرکت، ابزار دستیابی به آن، اهداف و نظارت بر عملکرد شرکت تعیین می‌شود؛ در این مقاله، به طور مختصر به شرح مفهوم حاکمیت شرکتی، دلایل اهمیت آن در دوران مدرن، وظایف هیأت مدیره در باب این مهم، کمیته حاکمیت شرکتی، نظریه نمایندگی و برنامه افشاجاری در چارچوب حاکمیت شرکتی پرداخته و در پایان نیز ضمن نتیجه‌گیری پیشنهادی عملی ارائه شده است (قهرمان نژاد، ۱۴۰۲). با توجه به گستردگی و پیچیده‌تر شدن معاملات واحدهای کسب و کار و تخصصی شدن مدیریت در دنیای کنونی، از میران کنترل سهامداران به خصوص سهامداران جزء بر شرکتها که از آن با عنوان حاکمیت شرکتی یاد می‌شود، کاسته شده است. این موضوع که به هدایت و کنترل صحیح شرکت‌ها منجر می‌شود، امروزه بسیار مورد تأکید قرار گرفته است. نظام راهبری شرکتی فرایند سیستماتیک مستمر، تدریجی و عادی بهبود، هدایت و یادگیری شرکت است که به عملکرد پایدار شرکت و تعالی اخلاقی آن منجر می‌شود. دنیای سازمانی سال‌های اخیر شاهد تبار فزاینده به حاکمیت شرکتی بوده و مسئولیت‌پذیری برای کسب و کارهای امروزی به روندی جهانی مبدل شده است (رضایی و همکاران، ۱۴۰۱).

نظام راهبری شرکتی مجموعه اقدامات و فرآیندهایی است که مسیر هدایت و کنترل درون سازمانی و برون سازمانی را برای شرکت‌ها هموار می‌سازد که از این طریق شرکت‌ها می‌توانند نسبت به تعادل‌سازی مناسب و معقول میان حقوق صاحبان سهام، ذینفعان، پاسخگویی، شفاف‌سازی، توزیع حقوق و مسئولیت‌های مختلف اقدام نمایند (پایوت، ۲۰۰۷). براساس نظرات محققین (احمدپور و همکاران، ۱۳۸۹؛ یگانه و بزرگر، ۱۳۹۳؛ حاجیه‌ها و شاکری، ۱۳۹۸) نظام راهبری شرکتی دارای ساز و کارهایی است که شرکت را در راستای پیاده‌سازی الزامات جهت دستیابی به اهداف شرکت‌ها از طریق بدنه تصمیم‌گیری که

فرضیه پانزدهم: محافظت از محیط زیست مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سند.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۲۲) در خصوص ضریب مسیر بین متغیر (MSO) و متغیر مکنون نقش مسئولیت‌های اجتماعی (CSR) مقدار ضریب مسیر $(\gamma=0/28, p<0/05)$ بوده و ارزش t آن ۸/۱۲ بیان می‌کند که محافظت از محیط زیست نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سند. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه پانزدهم تحقیق در مدل اندازه‌گیری تأیید می‌شود.

جدول ۲۳: نتایج آزمون فرضیه پانزدهم اندازه‌گیری

اثرات مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
محافظت از محیط زیست	۰/۲۸	۰/۰۵	۵/۱۲***	$p<0/05$

اهمیت نسبی عوامل تعیین‌کننده کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی، نظام راهبری شرکتی و نقش مسئولیت‌های اجتماعی

با مقایسه بارهای عاملی کاملاً استاندارد شده هر یک از عوامل تعیین‌کننده کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و نظام راهبری شرکتی اهمیت نسبی هر یک از آن‌ها در تعیین کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی مشخص شده است. جدول (۲۴) بارهای عاملی کاملاً استاندارد شده را نشان می‌دهد:

جدول ۲۴: نتایج بارهای عاملی کاملاً استاندارد شده

عوامل تعیین‌کننده کنشگران حسابداری و نظام راهبری شرکتی	بار عاملی
فرآیندهای شرکت	۰/۶۷
ذینفعان شرکت	۰/۸۶
نهادهای قانون‌گذار	۰/۹۶
منابع انسانی	۰/۰۱
الزامات قانونی	۰/۱۷
جامعه	۰/۰۰۶
بازده حقوق صاحبان سهام	۰/۱۹
کیفیت حسابداری	۰/۲۷
شفافیت اطلاعاتی	۰/۷۸
مالکیت متمرکز	۰/۱۸
اندازه شرکت	۰/۳۹
حفظ حقوق صاحبان سهام	۰/۲۱
حفظ مشتریان	۰/۱۲
محافظت از محیط زیست	۰/۱۸

شامل اعضای هیئت مدیره، مدیران عامل و... است، تسهیل می‌نماید. نظام راهبری شرکتی می‌تواند با در نظر گرفتن عواملی شامل بازده حقوق صاحبان سهام، کیفیت حسابرسی، یکپارچگی اطلاعاتی، شفافیت اطلاعاتی، مالکیت متمرکز و اندازه شرکت را جهت پیشبرد ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی که همانا دستیابی به انتظارات ذینفعان، سهامداران، مشتریان، آحاد جامعه است، برساند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نظام راهبری شرکتی ساز و کارهایی را ایجاد می‌کند که می‌تواند با بکارگیری مؤثر کنشگران فعال در زمینه‌ی مسئولیت‌های اجتماعی شامل فرآیندها، مدیریت مؤثر ذینفعان، ارتباط با نهادهای قانونی اثرگذار، منابع انسانی، تدوین الزامات قانونی و همراهی آحاد جامعه، نقش مسئولیت‌های اجتماعی را توسعه دهد. در این تحقیق محقق به بررسی تأثیر نظام راهبری شرکتی بر رابطه بین کنشگران و نقش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق شامل فرآیندهای شرکت، ذینفعان شرکت، نهادهای قانون گذار، منابع انسانی، الزامات قانونی، بازده حقوق صاحبان سهام، کیفیت حسابرسی، شفافیت اطلاعاتی، مالکیت متمرکز و اندازه شرکت، حفظ حقوق صاحبان سهام، حفظ مشتریان و محافظت از محیط زیست می‌باشد. برای آزمون فرضیه‌ها تحقیق از رویکرد معادلات ساختاری استفاده شده است. بر مبنای نتایج تحقیق، نهادهای قانون گذار بیشترین اهمیت را در میان کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی دارد به عبارت دیگر با تأثیرگذاری نهادهای قانون گذار مانند سازمان بورس اوراق بهادار، وزارت اقتصاد، بانک مرکزی و... می‌توان الزامات را به منظور نهادینه‌سازی ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی از طریق ساز و کارهای راهبری شرکتی اتخاذ نمود. همچنین شفاف‌سازی اطلاعات شرکت‌ها به منظور هم‌راستایی و همسوسازی ذینفعان و سهامداران با اهداف و راهبردهای شرکت، جزء مهمترین عوامل در نظام راهبری شرکتی جهت توسعه رویکرد مسئولیت‌های اجتماعی می‌باشد.

در راستای اثبات فرضیه‌های تحقیق، فرضیه اول با عنوان "فرآیندهای شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت اجتماعی را می‌سنجد"، مورد تأیید قرار گرفت که عبارت دیگر؛ نشان داده شد که ساز و کارها و رویه‌ها سازمانی می‌تواند منتج به ارتقاء نقش مسئولیت‌های اجتماعی کنشگران در شرکت‌های بورسی قرار گیرد و به این صورت این مضمون در شرکت‌ها اجرایی شود این نتیجه با نتایج مقاله‌ی سیحانی و همکاران (۱۳۹۹) که نشان دادند اثرگذاری فرآیندها و راهبردهای مسئولیت اجتماعی سازمانی از طیف پایین به سمت بالا دارای اثرگذاری مثبتی بر تمامی ابعاد مسئولیت اجتماعی هستند، همسو است. در راستای

فرضیه دوم " ذینفعان شرکت مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد." مورد تأیید قرار گرفت که نشان دهنده تأثیرگذاری ذینفعان شرکت بر حس مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها می‌باشد و به این ترتیب شرکت‌ها، از طریق مدیریت ذینفعان می‌توانند نسبت به ارتقاء مسئولیت‌های اجتماعی فعال باشند؛ نتیجه‌ی به دست آمده در این بخش از مقاله با دیدگاه‌های مطرح شده توسط شیخ (۲۰۱۹) و رشید و همکاران (۲۰۲۰) مبتنی بر تأثیر مدیریت ذینفعان بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی همسو است و همچنین جیراپورن و چینتراکاران (۲۰۱۳) به نتایج مخالفی با این پژوهش دست یافتند و نشان دادند که ارتباط بین مدیریت ذینفعان و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با رویکرد تعدیلگر سهم پرداختی به مدیر عامل قابل توجه است. فرضیه سوم با عنوان " نهادهای قانون گذار مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد." تأیید شد و به این معنا است که نهادهای قانون گذار مانند دولت، مجلس و... می‌توانند نقش مؤثر در پیاده سازی نقش مسئولیت‌های اجتماعی از طریق کنشگران ایفا نمایند و با تدوین و تقنین قوانین نسبت به تسهیل ساز و کارهای مسئولیت‌های اجتماعی نقش آفرین باشند که این نتیجه با نتایج مقاله مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در نظام حقوق ایران که توسط موسوی و همکاران (۱۴۰۰) ارائه شد در بخش‌هایی از آن همسو می‌باشد که در آن بیان شد مسئولیت اجتماعی در شرکت‌ها به سطح قوانین در نظر گرفته شده در دولت بستگی دارد. فرضیه پنجم " الزامات قانونی مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد." مورد تأیید قرار گرفت که نشان می‌دهد هر چه الزامات، محدودیت‌ها و قوانین الزام آور در شرکت‌ها بیشتر باشد مسئولیت‌های اجتماعی بیشتر اجرایی می‌شود و نسبت به آن توجه بیشتری می‌شود که با نتایج تحقیق موسوی و همکاران (۱۴۰۰) همسو می‌باشد که در نظر گرفتن قواعد عمومی و قوانینی مثل مسئولیت‌های مدتی در موارد ایجاد مسئولیت برای شرکت، دسترسی سخت به اطلاعات شرکت و شفافیت فعالیت‌های شرکت در ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی نقش اساسی دارد. فرضیه ششم با عنوان "جامعه مفهوم کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد." مورد تأیید قرار نگرفت و نشان می‌دهد جامعه به عنوان ذینفع، تأثیر چندانی بر کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی ندارد. فرضیه هفتم با عبارت " بازده حقوق صاحبان سهام مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد." مورد تأیید قرار گرفت که نشان می‌دهد هر چه بازده حقوق صاحبان سهام بیشتر باشد نظام راهبری شرکتی به طور قاعده مندی به مسیر خود ادامه می‌دهد به عبارت دیگر نظام راهبری شرکتی که مجموعه‌ای از قوانین، الزامات و عوامل اجرایی و تصمیم گیر در شرکت هستند بر اساس

راهبری شرکتی با اندازه شرکت از منظر مکانیزم‌ها و ساختار مدیرعامل و هیئت مدیره ارتباط معناداری دارد. فرضیه سیزدهم با عنوان "حقوق صاحبان سهام مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد" که مورد تأیید قرار گرفت و نشان دهنده این موضوع است که با افزایش افشاگری در زمینه عملکرد اجتماعی، باعث کاهش در نرخ بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاران و هزینه حقوق صاحبان سهام شده و هزینه‌های تأمین مالی کمتری برای شرکت به ارمغان می‌آورند که با نتایج تحقیق حاجیها و سرافزار (۱۳۹۳) همسو می‌باشد. فرضیه چهاردهم با عنوان "حفظ مشتریان مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد" مورد تأیید قرار گرفت که نشان می‌دهد جذب و حفظ مشتریان و سهامداران شرکت می‌تواند منجر به تقویت سرمایه اجتماعی شرکت و در نتیجه ایفای مطلوب مسئولیت‌های اجتماعی شود که با نتایج تحقیق علی بیگی و همکاران (۱۴۰۰) که نشان دادند سهامداران و مشتریان تأثیر مستقیم بر مسئولیت‌های اجتماعی دارند همسو می‌باشد. فرضیه پانزدهم با عنوان "محافظت از محیط زیست مفهوم نقش مسئولیت‌های اجتماعی را می‌سنجد" مورد تأیید قرار گرفت که نشان می‌دهد حفاظت از محیط زیست به عنوان رکن اساسی مسئولیت‌های اجتماعی، نقش فزاینده و تأثیرگذاری دارد که با نتایج تحقیق فارهان و همکاران (۲۰۱۶) که بیان کردند حفاظت از محیط زیست کارکردهای مطلوبی بر ایفای مطلوب نقش مسئولیت‌های اجتماعی دارد، همسو می‌باشد.

پیشنهادات

نتایج این تحقیق قابل استفاده برای سرمایه‌گذاران، سهامداران، تحلیل‌گران و تمام افراد و سازمان‌هایی است که به نوعی با فعالیت سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار درگیر هستند. پیشنهادات ذیل در راستای نتایج به دست آمده از تحقیق به تفکیک فرضیه‌ها ارائه می‌گردد:

- با توجه به تأیید تأثیرگذاری نظام راهبردی شرکتی بر نظریه کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی و ایفای نقش مسئولیت‌های اجتماعی، پیشنهاد می‌شود به منظور حداکثرسازی منافع ذینفعان شامل سهامداران و مشتریان و به طور کلی احاد جامعه از طریق ایفای تعهد به مسئولیت‌های اجتماعی، زمینه‌های ایجاد ساز و کارهای نظام راهبری شرکتی مناسب در شرکت از طریق طراحی فرآیندها و ساختار سازمانی مشخص و تعیین ارتباطات درونی و بیرونی شرکت به وسیلهی نهادهای قانون‌گذار و بورس اوراق بهادار تهران فراهم

افزایش حقوق صاحبان سهام می‌تواند وجاهت قانونی بیشتر داشته باشد که با نتایج تحقیق مرسلی (۱۳۹۵) که در آن نشان داده شد که نقش ترکیبی مدیریت (مدیرعامل، رئیس یا نایب رئیس هیات مدیره نیز باشد) با عملکرد شرکت تفاوت وجود دارد و بین عملکرد شرکت‌های با راهبری شرکتی قوی تر و شرکت‌های با راهبری شرکتی ضعیف تر تفاوت وجود دارد غیر همسو است. فرضیه هشتم با عنوان "کیفیت حسابرسی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد" مورد تأیید قرار گرفت که نشان می‌دهد کیفیت حسابرسی می‌تواند نقش سازنده‌ای در پیشبرد اهداف نظام راهبری شرکتی ایفا نماید و ضمانت اجرایی آن را ارتقا دهد که با نتایج تحقیقات دیچو (۱۹۹۷)، برلسفورد و همکاران (۲۰۰۲)، گامپرز و همکاران (۲۰۰۳)، رهنمای رودپشتی و اصلانی (۲۰۰۸)، رضایی و محمدزاده (۲۰۱۸) همسو می‌باشد و با پژوهش‌های ماتسوموتو (۲۰۰۲) و بوشی (۱۹۹۸) غیرهمسو می‌باشد. فرضیه نهم با عنوان "یکپارچگی اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد" مورد تأیید قرار گرفت که این طور تفسیر می‌شود که یکپارچگی اطلاعاتی و دسترسی اطلاعاتی می‌تواند بر مأموریت‌های نظام راهبری شرکتی تأثیر فزاینده‌ای داشته باشد که با نتایج تحقیق گیوکی و همکاران (۱۴۰۲) به دلایل ماهیت اکتشافی تحقیق که نشان داده شد الزامات قانونی و گزارشگری یکپارچه بر نظام راهبری شرکتی تأثیرگذار است؛ همسو می‌باشد و فرضیه دهم با عنوان "شفافیت اطلاعاتی مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد" مورد تأیید قرار گرفت که شفافیت اطلاعاتی به عنوان یکی از اهداف نظام راهبری شرکتی نقش پیش برنده‌ای در این حوزه دارد و می‌تواند سطح دسترسی و شفافیت‌های اطلاعاتی در گزارشات مقطعی مدیران را ارتقا دهد که به این صورت نظام راهبری شرکتی نیز تقویت می‌شود که با تحقیق گیوکی و همکاران (۱۴۰۲)، نانسون و همکاران (۲۰۱۶)، عربی (۲۰۱۵) و دیانتی و دیلمی (۱۳۹۷) که نشان دادند ویژگی‌های راهبری و کمیته‌های تخصصی، ویژگی‌های فردی مدیران، مباحث سیاسی و دخالت دولت بر شفافیت اطلاعاتی تأثیرگذار است، غیرهمسو می‌باشد. فرضیه یازدهم با عنوان "مالکیت متمرکز مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد" که این فرضیه تأیید می‌شود و نشان دهنده این موضوع است که مالکیت متمرکز می‌تواند منجر به تقویت و توسعه‌ی نظام راهبری شرکتی شود که با نتایج تحقیق ناوی و چناری (۱۴۰۰) که در آن به این نتیجه رسیدند که مالکیت متمرکز بر گزارش حسابرسی با نقش تعدیلگر نظام راهبری شرکتی ارتباط معناداری وجود دارد همسو می‌باشد. فرضیه دوازدهم با عنوان "اندازه شرکت مفهوم نظام راهبری شرکتی را می‌سنجد" مورد تأیید قرار گرفت که با نشان می‌دهد نظام

شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش حسابداری.

بنی طالبی دهکردی، بهاره. رودپشتی، فریدون. نیکومرام، هاشم. طالب نیا، قدرت اله. (۱۳۹۴). تبیین نظریه شبکه کنشگران در حسابداری از منظر دانش، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت.

طالع زاری، علی. بخارائیان، محمدرضا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و مسئولیت‌های اجتماعی شرکت با عملکرد شرکت‌های صنایع معادن پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت در هزاره سوم.

اصل، موسی. احمدی، شاهین. (۱۳۹۲). عکس العمل سرمایه گذاران نسبت به انواع گزارشگری اجتماعی شرکت‌ها، فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری.

رضایی، محمد. (۱۴۰۱). بررسی نظام راهبری شرکتی در شرکت‌های خصولتی. کنفرانس ملی مدیریت و حکمرانی.

قهرمان نژاد، محمد. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر راهبری شرکتی بر ارتباط بین کیفیت اطلاعات حسابداری و انتخاب سرمایه گذاری. فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری. شماره ۶۱.

کامیابی، یحیی. اشعه، علی. یزدی، هدی. (۱۳۹۲). رابطه بین ساختار حاکمیت شرکتی و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت در شرکت‌های شیمیایی و دارویی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه گذاری.

مشایخی، بیتا. فرهادی، سوران. (۱۳۹۲). تأثیر اندازه شرکت بر رابطه بین کیفیت افشا و هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه حسابداری مدیریت.

ولی پور، هاشم. طالب نیا، قدرت اله. احمدی، رضا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر سطح افشای اختیاری بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مدیریت.

طالب نیا، قدرت اله. علیخانی، راضیه. جوری، مهدی. (۱۳۹۱). ارزیابی کمیّت و کیفیت افشا اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی. فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. یگانه، یحیی. مولودی، عبدالله (۱۳۹۰). رابطه حاکمیت شرکتی و ارزش ایجاد شده برای سهامداران، فصلنامه مدیریت صنعتی.

شود تا بهبود فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی را تقویت نماید؛

- پیشنهاد می‌گردد، ساز و کارهای نظارتی و کنترلی با فعال کردن کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی نظیر تعیین الزامات قانونی، فرآیندهای نظارتی، بکارگیری منابع انسانی و... در دستور کار شرکت‌های قرار گیرد.

- پیشنهاد می‌گردد اقدامات مؤثری در راستای گفتمان- سازی و فرهنگ‌سازی در تمامی ارکان اجرایی شرکت‌ها به منظور بهره‌گیری مؤثر از کنشگران تأثیرگذار مسئولیت‌های اجتماعی به منظور تحقق ایفای نقش مسئولانه نسبت به محیط و حقوق شهروندی صورت گیرد.

- پیشنهاد می‌گردد به منظور توسعه فعالیت‌های مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها، الزامات و سیاست- های اجرایی ایفای مسئولیت‌های اجتماعی از طریق تدوین اسناد الزام‌آور و متاع، در دستور کار قرار گیرد.

محدودیت های تحقیق

- مبانی نظری محدود در زمینه‌ی حوزه‌ی کنشگران مسئولیت‌های اجتماعی که منجر به عدم شناخت تمامی متغیرهای اساسی این موضوع گردید؛
- این تحقیق صرفاً در حوزه‌ی بورس اوراق بهادار تهران متمرکز است و در سایر حوزه‌های مالی مانند بانک‌ها، مورد بررسی قرار نگرفت.

فهرست منابع

- برزگر، قدرت اله. رضانی، محمدحسین. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت با نگهداشت وجه نقد و تأثیر حاکمیت شرکتی بر آن در بورس اوراق بهادار تهران بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- بابایی، نوید. (۱۳۹۵). افشا مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و حاکمیت شرکتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء.
- راد، علی. میرجلالی، محمد. (۱۳۹۵). بررسی اثر حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های مالی بر روی میزان افشای مسئولیت اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد.
- حسینی، علی. حقیقت، سرور. (۱۳۹۵). رابطه بین حاکمیت شرکتی و تعهد به ایفای مسئولیت‌های اجتماعی در

- 34.
- Latour, B. (1994a). On technical mediation – philosophy, sociology, genealogy. *Common Knowledge*, 3(2), 29-64
  - Latour, B. (1996b). On actor-network theory: a few clarifications. *Soziale Welt*, 47(4), 369-381.
  - Matitz, Q. (2009). Aspectos semânticos, formais e funcionais do conceito desempenho em estudos organizacionais e estratégia: um modelo analítico (Tese de doutorado). Universidade Federal do Paraná, Curitiba, PR, Brazil.
  - McLean, C., & Quattrone, P. (2006, May). On theorizing the object: insights from Gabriel Tarde. *Proceedings of the Meeting Gabriel Tarde: Economy, Psychology and Invention Conference*, London, UK
  - Montenegro, L. (2009). Construção de sentidos (sensemaking) em práticas de um processo estratégico: um estudo comparativo em duas instituições de ensino superior do Estado do Paraná (Dissertação de mestrado). Universidade Federal do Paraná, Curitiba, PR, Brazil.
  - Lys, T., Naughton, J., & Wang, C. (2015). "Signaling through corporate accountability reporting". *Journal of Accounting and Economics*, 60(1), 56-72.
  - پورعلی، محمدرضا. حجامی، محدثه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین افشای مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه حسابداری مدیریت. شماره ۱۰.
  - پورعلی، محمدرضا. داداشی. نسربین. (۱۴۰۱). تأثیر مسئولیت اجتماعی و ریسک پذیری بر عملکرد شرکت‌ها با توجه به متغیر تعدیل‌گر محدودیت مالی. فصلنامه حسابداری مدیریت، شماره ۴۱.
  - نیکومرام، هاشم. رهنمای رودپشتی، فریدون. درویش، حدیثه. بنی مهد، بهمن. (۱۳۹۹). نظام راهبری و کثرت‌گرایی فرهنگی. فصلنامه حسابداری مدیریت، شماره ۴۵.
  - پورعلی، محمدرضا. رجیبی، علی. (۱۳۹۹). مروری نظری بر نقش مسئولیت اجتماعی شرکت (اخلاق فراسازمانی) (در پیش بینی سود توسط سرمایه‌گذاران). فصلنامه حسابداری و حسابرسی. شماره ۴۳.
  - Dhaliwal, D., Li, Z., Tsang, A., & Yang, Y. (2011). "Voluntary nonfinancial disclosure and the cost of equity capital: The initiation of corporate social responsibility reporting". *The Accounting Review*, 86(1), 59-100.
  - Dhaliwal, D., Radhakrishnan, S., Tsang, A., & Yang, Y. (2012). "Nonfinancial disclosure and analyst forecast accuracy: International evidence on corporate social responsibility disclosure". *The Accounting Review*, 87(3), 723-759.
  - Ullah, Mohammad Badrul Muttakin, Arifur Khan, 2019 "Corporate governance and corporate social responsibility disclosures in insurance companies", *International Journal of Accounting & Information Management*, <https://doi.org/10.1108/IJAIM-10-2017-0120>
  - Sarkis, J., Wang, Z., Hsieh, T., CSR Performance and the Readability of CSR Reports: Too Good to be True?, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Volume 25, Issue, 1.
  - Sila, I., Cek, K., The impact of environmental, social and governance dimensions of corporate social responsibility: Australian evidence,
  - Turban, D.B., Greening, D.W., 1996. Corporate Social Performance and Organizational Attractiveness to Prospective Employees, *Academy of Management Journal*, 40, 658-672
  - Tarmuji, I., Maelah, R., Tarmuji N. H., 2016. The Impact of Environmental, Social and Governance Practices (ESG) on Economic Performance: Evidence from ESG Score, *International Journal of Trade, Economic and Finance*, 7 (3), 67-74.
  - Almido, M. S., Dalmakin, A. B., 2015. Corporate Social Responsibility: A Three Domain Approach, *Business Ethics Quarterly*, 13, 503-530.
  - Montenegro, L. Bulgacov, S. Reflections on actor-network theory, governance networks, and strategic outcomes, 2014, *BAR, Braz. Adm. Rev.* vol.11 no.1 Rio de Janeiro.
  - Latour, B. (1994b). *Jamais fomos modernos: ensaio de antropologia simétrica*. Rio de Janeiro: Editora

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 14/ No. 56/ Winter 2024

Investigating the effect of the corporate governance system on the relationship between accounting actors and playing the role of social responsibilities in companies admitted to the Tehran Stock Exchange

Majid Bagheri

Ph.D Student of Accounting, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran
Bagherimajid4871@gmail.com

Mahmoud Samadi Largani

Assistant Professor of Accounting Department, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran (Corresponding Author)
mstlargani@gmail.com

Mohammad Reza Pourali

Associate Professor, Department of Accounting, Chalous Branch, Chalous Branch, Islamic Azad University, Chalous, Iran
Pourali@iauc.ac.ir

Seyyed Fakhreddin Hosseini

Associate Professor of Accounting Department, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran
Sf.fakhrhosseinin@iauc.ac.ir

Abstract

Activist network is one of the sociological theories that explains the existing networks in every information system and the role of each network's components in the system. The theory of the network of actors, taking into account the requirements of social responsibilities, with the view of networking, seeks to create integration and comprehensiveness in corporate activities. The purpose of this research is to investigate the effect of the corporate governance system on the relationship between accounting actors and the role of social responsibilities at the level of companies using the regression technique. Considering the relationship between the subject and the scope and level of activity of the managers, the researcher obtained the research information through the preparation and distribution of questionnaires among the managers and board members of the listed companies. The statistical population of the research includes all the companies of the Tehran Stock Exchange and the statistical sample of the research is targeted and available, including 30 managers and board members. Company processes, company stakeholders, legislative institutions, human resources, legal requirements and society, including actors, social responsibilities and return on equity, audit quality, information transparency, centralized ownership and company size, including the mechanisms of the corporate governance system and the role Social responsibilities include maintaining shareholders' rights, protecting customers and protecting the environment. The results of the research showed that the corporate governance system does not play a mediating role in the relationship between accounting actors and social responsibilities, and there is also a significant relationship between the corporate governance system and the role of social responsibilities and accounting actors.

Key words: corporate management system, accounting actors, role of social responsibilities, model